

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΙΔΡΥΤΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΟΓΔΟΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1950

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^{ΙΑ} Α.Ε.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,"

38 - ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΑ - 38

ΑΘΗΝΑΙ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

(1900 - 1950)

« Εύρίσκει τὰ σαθρὰ τῶν
πραγμάτων, αὐτὸς ὁ πόλεμος »
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΑΙΩΝΑ ΜΑΣ

Όταν με ψύχραιμο μάτι αντιμετωπίσουμε τὰ τελευταία πενήντα χρόνια τῆς ζωῆς, δὲν μπορούμε νὰ μὴν κάνουμε μιὰ ἀφιλονίκητη παρατήρηση ἢ καλλίτερα μιὰ διαπίστωση. Αὐτὰ τὰ πενήντα χρόνια ὑπῆρξαν τὰ πιὸ τραγικὰ καὶ ματωμένα τῆς νεώτερης ἱστορίας τοῦ κόσμου, μὰ καὶ τὰ πιὸ γονιμοποιὰ, τὰ πιὸ δημιουργικὰ, τὰ σχεδὸν κοσμογονικὰ γιὰ τὶς νεώτερες κοινωνίες. Οἱ περισσότεροι, ἐπηρεαζόμενοι ἀπὸ μερικὰ γεγονότα, θεωροῦν τὰ χρόνια αὐτά, σὰ χρόνια καταστροφῆς κι' ὀλέθρου. Ἀλλὰ ξεχνοῦν πὼς ὅλες οἱ μεγάλες ἐπαναστάσεις, ὅλες οἱ μεγάλες ἀναγεννήσεις, βγῆκαν μέσα ἀπὸ τοὺς καπνοὺς τῆς πυρκαγιᾶς τοῦ παρελθόντος, μέσα ἀπὸ τὶς φλόγες τῆς ἐπαναστάσεως, ποὺ κατακαίει κάθε τι ποὺ ξεράθηκε, κάθε τι ἄχρηστο πιά γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν πρόοδο τοῦ συνόλου. Ἀκόμη βρισκόμαστε μέσα στὰ δημιουργικὰ πλαίσια τοῦ παρόντος, τὰ γιομάτα καπνοῦς, ἀλλὰ διακρίνουμε πὼς ἕνας κόσμος γκρεμίζεται κι' ἕνας ἄλλος ἀναφαίνεται μακρὰ βέβαια, καὶ θαμπά, ἀλλ' ὅπως δῆποτε διαγράφεται στὰ βᾶθη τοῦ μέλλοντος. Ἡ βία ὑπῆρξεν ἡ μάννα τῆς προόδου.

Κι' ὅμως ὁ αἵματοστάλαχτος αὐτὸς 20ὸς αἰώνας τῆς βίας, ἄρχισε μὲ μιὰ ἔκτακτη χειρονομία, μὲ μιὰ τάση συνεννοήσεως καὶ συναδελφότητος, μὲ μιὰν ἀπόπειρα λύσεως τῶν διαφορῶν μὲ τὰ πιὸ φιλειρηνικὰ μέσα. Ξεκίνησε μὲ τὴν συνδιάσκεψη τῆς Χάγης καὶ τὴν ἴδρυση τοῦ δικαστηρίου τῆς γιὰ τὴν ἐξασφάλιση μιᾶς κάποιας εἰρήνης στὸν κόσμο. Πρωτοστάτησε δὲ στὶς ἀπόψεις αὐτὲς ὁ Τσάρος Νικόλαος ὁ Β', πραγματικὸς ἀπόστολος τῆς ἰδέας τῆς εἰρήνης. Εἶναι καταπληκτικὸ πὼς εἴκοσι ἕξη κράτη τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἀσίας, βρέθηκαν σύμφωνα κι' ὑπέγραψαν μερικὲς συμβάσεις ποὺ ἀπαγόρευαν τὴν χρησιμοποίησιν ὀρισμένων ὀπλῶν καὶ πυρομαχικῶν, καθὼς καὶ τὴν καλλίτερη μεταχείριση τῶν τραυματιῶν τοῦ πολέμου. Συγχρόνως ὑποχρεώθηκαν νὰ δε-

σμεύονται ἀπὸ τὶς ἀποφάσεις τοῦ Διαιτητικοῦ Δικαστηρίου τῆς Χάγης, ποὺ θάρχιζεν ἀμέσως ἢ λειτουργία του. Μὲ τὸ εἰρημιστικὸ αὐτὸ πυροτέχνημα μπῆκε ὁ εἰκοστὸς αἰώνας. Ἀλλὰ ποιά εἰρωνεία !.. Ὅ,τι ἀκολούθησε τὶς κατοπινὲς δεκαετίες κάθε ἄλλο εἶναι παρὰ εἰρημιστικὸ.

Ὁ πόλεμος τῆς Ἀγγλίας ἐναντίον τῶν Μπόερς, τῆς γνωστῆς Ὀλλανδικῆς ἀποικίας στὴ Νότιο Ἀφρική, ποὺ βάσταξε μέχρι τὸ 1902, εἶχε πολλὰς φάσεις, ἀλλ' ἐπιτέλους νίκησαν οἱ Βρεταννοί, ἀφοῦ μεταχειρίστηκαν τὰ βιαϊότερα, ἀπανθρωπότερα καὶ βαρβαρότερα μέσα, ὡς κι' αὐτὸ τὸ θάνατο πάνω στὸ σταυρὸ. Ὁ πόλεμος ἐκεῖνος εἶχε δείξει ποὺ μπορούσε νὰ φθάσει ἡ ἀνθρώπινη κτηνωδία κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐχθροπραξιῶν. Οἱ Ἀγγλοὶ ὄχι μόνον ὑπέταξαν τοὺς Μπόερς, μὰ καὶ κήρυξαν τὶς δυὸ δημοκρατίες τοὺς βρεταννικὲς κτήσεις. Τὴν ἴδια ἐποχὴ ἐπαναστάτησαν κι' οἱ Μπόξερ, οἱ Κινέζοι ἐθνικιστὲς, ποὺ ζητοῦσαν τὴν ἀναχώρηση τῶν ξένων ἀπὸ τὴν πατρίδα τους καὶ ποὺ τοὺς χαρακτήριζεν ἕνα ἄσπονδο μῖσος ἐναντίον τῶν Εὐρωπαίων. Αὐτοὶ αἰχμαλώτισαν τοὺς ξένους προξένους στὸ Πεκίνο· χρειάστηκε δὲ ἐπέμβαση ὄλων τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, μαζί καὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἰαπωνίας ἐναντίον τῶν Μπόξερ, γιὰ νὰ εἰρηνεύσουν μόλις τὸ 1902.

Δυστυχῶς ἡ τάση ὄλων γενικῶς τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, καὶ μάλιστα τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, εἶναι ἡ ἐπέκταση πρὸς τὴν Ἀπὼ Ἀνατολή, καὶ τῆς Γαλλίας πρὸς τὴν Ἀφρική. Οἱ Ρῶσοι κατέλαβαν τὸ Πόρτ Ἀρθούρ καὶ συνέχισαν τὴν κατακτητικὴ πορεία τους πρὸς τὴ Μαντζουρία καὶ τὴν Κορέα. Οἱ Ἰάπωνες, ποὺ ὑποστηρίζονταν ἀπὸ τοὺς Ἀγγλοὺς, ἀντιστάθηκαν στὴν πορεία αὐτή. Οἱ Πανσλαβιστὲς ὑπερίσχυσαν κι' ὁ Ρωσο-Ἰαπωνικὸς πόλεμος κηρύχθηκε τὸ Φεβρουάριον τοῦ 1904, παρὰ τὶς φιλειρηνικὲς διαθέσεις τοῦ Τσάρου. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, πὼς ὁ πόλεμος ὀφείλονταν σ' ἀγγλικὲς παρορμήσεις, γιὰ ν' ἀποτραπῆ ἡ Ρωσία ἀπὸ τὴν Ἀσία καὶ κυρίως γιὰ νὰ παύσει ἡ πανσλαβιστικὴ τῆς κίνηση πρὸς

την Ἑγγὺς Ἀνατολή, πρὸς τὰ Βαλκάνια, τὴν Κωνσταντινούπολη, τὴ Μεσόγειο καὶ τὴν Παλαιστίνη. Ὁ Ρωσοϊαπωνικὸς πόλεμος ἔδειξε τὴν ἀδυναμία τῆς Ρωσίας, πού με τὴ μυστικότητα κρύβονταν ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμον. Οἱ Πανσλαβιστές, πού ἀπειλοῦσαν νὰ κυριεύσουν τὸ Βερολίνο τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου καὶ τοῦ Βίσμαρκ, πού φιλοδοξοῦσαν νὰ καταλάβουν τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ νὰ κυριαρχήσουν στὴν Εὐρώπη, νικήθηκαν ἀναίσχυντα ἀπὸ τοὺς Γιαπωνέζους στὴν ξηρὰ καὶ στὴ θάλασσα· τὸ Μοῦκ-δεν κι' ἡ ναυμαχία τῆς Τσουσίμα ὑπῆρξαν ὁ τάφος τῆς Ρωσίας στὴν Ἀσία, ἔστω καὶ παροδικῶς. Ἡ δὲ συνθήκη, πού ὑπογράφηκε στὸ Πόρτσμουθ στὶς 5 Σεπτεμβρίου τοῦ 1905, ὑποχρέωσε τὴ Ρωσία ν' ἀδειάσει τὴν Μαντζουρία, νὰ παραδώσει τὸ Πόρτ Ἀρθουρ στὴν Ἰαπωνία καὶ ν' ἀναγνωρίσει μελλοντικῶς τὸ γιαπωνέζικο προτεκτοράτο στὴν Κορέα.

Ἡ ἥττα τῆς Ρωσίας εἶχε συνέπειες στὴν Εὐρώπη κι' ἰδίως στὰ Βαλκάνια. Οἱ φιλοδοξίες τῆς Μόσχας στὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Ἑγγὺς Ἀνατολή ἀνακόπηκαν γιὰ λίγο. Οἱ Πανσλαβιστές, ποῦχαν προκαλέσει τὸν πόλεμον, δὲν τολμοῦσαν νὰ δράσουν, ὅπως ἤθελαν, οὔτε νὰ ὑποστηρίξουν τοὺς Νοτιοσλαύους, Βουλγάρους καὶ Σέρβους, στὰ κατακτητικὰ τους σχέδια γιὰ τὴ Μακεδονία. Ἡ Ἑλλάδα ἀνέπνευσε κάπως ὕστερα ἀπὸ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897 πού τὴν εἶχε τόσον ἐκθέσει στὰ μάτια τοῦ κόσμου. Ἐπέτρεψε δὲ τὴν ἄμυνα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐναντίον τοῦ Σλαβισμοῦ. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἐπεκράτησε στὴ Μακεδονία ἀπέναντι τῶν Βουλγάρων, με τὴν βοήθεια βέβαια καὶ τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων, πού ὀργάνωσε ἡ ἐλεύθερη Ἑλλάδα. Ὁ ἀντίχτυπος τῆς ἥττας τοῦ Πανσλαβισμοῦ στὴν Ἀπὼ Ἀνατολή εἶχε ψαλλιδίσει τὰ φτερὰ τῶν Σλάβων καὶ μηδενίσει, ἔστω καὶ πρόσκαιρα, τὶς φιλοδοξίες τῆς Μόσχας γιὰ μιὰ ἐπικράτηση στὰ Βαλκάνια εἰς βάρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Τὸ Μακεδονικὸ ζήτημα, καὶ γενικώτερα τὸ Ἀνατολικό, ἢ κατὰστασις δηλαδὴ τῶν ὑπόδουλων ἐθνικοτήτων τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ἢ διατήρηση ἢ διάλυσις τῆς Τουρκίας, ὑπῆρξε μιὰ ἀπὸ τὶς ἀνοιχτὲς πληγὲς τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς. Ἡ Ρωσία ἐνδιαφερόταν γι' αὐτὸ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Πέτρου καὶ τῶν ὡς πρόσχημα γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν φιλοδοξιών καὶ κατακτητικῶν τῆς βλέψεων σ' ὀλόκληρην τὴν Ἀνατολή καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον. Ἡ Ρωσία ἐνδιαφέρθηκε γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Σερβίας κι' ἔκανε κράτος τὴ Βουλγαρία τὸ 1878, καὶ μάλιστα κράτος, πού θὰ κατεῖχε ὀλόκληρον σχεδὸν τὴ Βαλκανικὴν, ἀπὸ τὸ Δούναβι ἕως τὸ Αἰγαῖον. Ἡ Ἀγγλία ἀντιστάθηκε, καὶ στὸ συνέδριον τοῦ Βερολίνου ἢ Βουλγαρία περιορίστηκε, ἂν καὶ τῆς δόθηκε ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία με πολλὰς χιλιάδας Ἑλλήνων. Ἡ Γερμανία ἐπί-

σης ἄρχισε νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ Ἀνατολικὸ ζήτημα, ἢ δὲ Αὐστρία φιλοδοξοῦσε νὰ κατεβῆ ἐπὶ τὴ Θεσσαλονίκη, νὰ καταλάβῃ τὴν Ἀλβανία καὶ τὴ Μακεδονία καὶ νὰ θέσῃ τέρμα στὶς διαμάχας τῶν βαλκανικῶν φυλῶν. Ἀλλ' ἡ βουλγαρικὴ δῆθεν ἐπανάστασις τῆς Μακεδονίας τὸ 1903, ἔφερε πάλιν τὸ Ἀνατολικὸ πρόβλημα ἐπὶ τὸ προσκήνιον. Οἱ δυνάμεις ἐπενέβηκαν καθὲς μιὰ γιὰ τὰ συμφέροντά της κι' ἔτσι ἤρθε στὴν ἐπιφάνειαν τὸ πρόγραμμα τοῦ Μύρτστεν τὸ 1904. Τοῦτο ἀπέβλεπε ἐπὶ τὴ διαχάραξιν ζωνῶν ἐπιρροῆς ἐπὶ τὴ Μακεδονία καὶ ἐπὶ τὴν ἐφαρμογὴν διαρρυθμίσεων διοικητικῆς κι' ἀστυνομικῆς φύσεως. Κάτω ὁμως ἀπ' αὐτὸ κρύβονταν οἱ φιλοδοξίες τῆς Ἰταλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσίας γιὰ τὰ ἐδάφη τῆς Βαλκανικῆς.

Τὴν ἴδιαν ἐποχὴ πρόβαλλε ἡ γερμανικὴ δύναμις, ὄχι μόνον ἐπὶ τὴ Στεριά, μὰ καὶ ἐπὶ τὴ θάλασσαν. Ἡ Γερμανία κατασκεύασε μὲγάλον στόλον, προσπαθώντας νὰ ἰσοσκελίσει ἐκεῖνον τῆς Ἀγγλίας. «Τὸ μέλλον τῆς Γερμανίας βρίσκεται ἐπὶ τὴ θάλασσαν», κήρυττε ὁ Κάιζερ. Ἡ κυριαρχία τῶν θαλασσῶν διακυβεύονταν. Ἡ γερμανικὴ βιομηχανία εἶχεν ἐκτοπίσει τὴν ἀγγλικὴν καὶ τὴ γαλλικὴν ἀπὸ τὶς ἀγορὰς τοῦ κόσμου. Ἡ Γερμανία φερόταν πρὸς εὐρωπαϊκὴν κι' ἴσως καὶ πρὸς παγκόσμιαν ἐπικράτησιν. Ἐτοίμη ἡ Ἀγγλία στράφηκε ἐπὶ τὴ Γαλλίαν τὸ 1904 καὶ τελευταίαν ἐπὶ τὴ Ρωσίαν. Τὸ 1907 συντελέστηκε ἡ Ἀγγλορωσικὴ συμφιλίωσις, τὸ πρῶτον συνέμφωνον τοῦ μέλλοντος εὐρωπαϊκοῦ πολέμου. Ἡ Γερμανία εἶχε σχεδὸν ἀπομονωθεῖ καὶ μόνον φιλικὰς καὶ συμμαχικὰς σχέσεις τὴ συνέδεαν με τὴν Αὐστρουγγαρίαν καὶ σχετικῶς με τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Τουρκίαν. Νέος εὐρωπαϊκὸς πόλεμος ἐναντίον τῆς Γερμανίας ἀπειλοῦσε τὴν εἰρήνην. Ἀλλὰ καμμιά δύναμις δὲν τολμοῦσε νὰ κηρυχθεῖ φανερά ἐναντίον τῆς. Ἡ θέλησις τῆς Γερμανίας ἐπὶ διάφορα ζητήματα τῆς Εὐρώπης κυριαρχοῦσε. Ὁ στρατὸς τῆς, ὁ καλλίτερος τοῦ κόσμου, ἢ μὲγάλῃ ναυτικῇ τῆς προσπάθειαν γιὰ νὰ φτάσει κι' ὑπερτερῆσει τὸν ἀγγλικὸν στόλον, οἱ Ἰταμοὶ κι' ἐγωϊστικοὶ λόγοι τοῦ Κάιζερ σὲ διάφορες περιπτώσεις, ἦσαν μιὰ ἀπειλὴ ἐναντίον τῆς εἰρήνης, πού ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ ξεσποῦσε σ' ἕναν πόλεμον γιὰ τὴν κυριαρχίαν τοῦ κόσμου.

Δὲν εἶχαν περάσει παρά λίγοι μῆνες, ἀφ' ὅτου εἶχε συντελεσθεῖ ἡ ἀγγλορωσικὴ συμφιλίωσις κι' ἡ συνάντησις τοῦ Τσάρου Νικολάου με τὸν βασιλέαν τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδον Ζ', τὸν Ἰούλιον τοῦ 1908, καὶ νὰ μιὰ νὴ ἐπανάστασις ξεσπᾷ ἐπὶ τὴν Ἀνατολήν: Τὸ κίνημα τῶν Νεοτούρκων τὸν Ἰούλιον τοῦ ἴδιου χρόνου, πού ἐπιδίωκε τὴν ἐπιβολὴν τοῦ Συντάγματος τοῦ 1876 πού δὲν εἶχε ποτὲ ἐφαρμόσει ὁ Σουλτάνος Χαμίτ. Οὐσιαστικὰ οἱ Νεότουρκοι ἤθελαν νὰ καταργήσουν τὶς συνεχεῖς ἐπεμβάσεις τῶν Εὐρωπαίων ἐπὶ ἐσωτερικὰ πράγματα τῆς Τουρκίας, ν' ἀπονήσουν τὰ διάφορα προνόμια τοῦ Οἴκου-

νικού Πατριαρχείου και τών χριστιανικών κοινοτήτων στη Μακεδονία, Θράκη και Μικράν Ασία και, τέλος, να εξισώσουν όλες τις φυλές. Οι εκλογές όμως, που έκαναν οι Νεότουρκοι τὸ 1908, τὸς διέψευσαν. Τὸ 1913 τῶν βουλευτῶν τῆς Ὀθωμανικῆς Ἀυτοκρατορίας ἦσαν χριστιανοί κι' οἱ περισσότεροί "Ἕλληνες τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος παρ' ὀλίγο νὰ κηρυχθεῖ τότε Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος.

Λίγο ἀργότερα, τὸν Αὐγούστο τοῦ 1909, ἔγινε καὶ τὸ ἑλληνικὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα τοῦ Γουδῆ. Οἱ ἀφορμὲς τοῦ ἦταν πολλές καὶ μάλιστα οἰκονομικὲς καὶ πολιτικὲς. Ἡ μετανάστευση στὴν Ἀμερικὴ καὶ σ' ἄλλα μέρη, εἶχε περάσει κάθε ὑποφερτὴν ἔκταση. Χιλιάδες κατοίκων ἀπὸ διάφορα σημεῖα τῆς κυρίως Ἑλλάδος ἔφευγαν γιὰ τὴν Ἀμερικὴ, κι' ἔφευγαν δυστυχῶς τὰ ζωτικώτερα στοιχεία τῆς χώρας. Οἱ νέοι κι' ὄσοι ἠθελαν νὰ ζήσουν, δουλεύοντας, ἔμπαιναν στὰ ὑπερωκεάνεια καὶ κατευθύνονταν στὸ νέο κόσμο. 680.000 χιλ. Ἑλλήνων εἶχαν ἀναχωρήσει μέχρι τότε. Ἔπρεπε λοιπὸν κάτι νὰ γίνεῖ στὸν τόπο, ποῦ θ' ἀνοίγε νέες ἐργασίες καὶ θ' ἀνάγκαζε τοὺς κατοίκους νὰ μένουν στὴν πατρίδα τους. Ἡ Ἐπανάσταση ἐκείνη αὐτὸ ἐπέδωκε καὶ κατόπι τὸν καθαρμὸ τῆς πολιτικῆς ζωῆς ἀπὸ τὰ τζάκια ποῦ κυβερνοῦσιν ἐπὶ ἑκατὸ σχεδὸν χρόνια τὴν Ἑλλάδα, καὶ κατέτρωγαν τὰ ψυχία τοῦ προὔπολογισμοῦ. Ὑστερα ἡ χώρα ἔπρεπε νὰ ὀπλισθεῖ καὶ νὰ μὴ βρίζεται κι' ἐξευτελίζεται καθημερινὰ ἀπὸ τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὸν πόλεμο τοῦ 1897 δὲν λογάριζαν καθόλου τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἀπειλοῦσαν με στρατιωτικὲς παρελάσεις μέχρι τῆς πλατείας τοῦ Συντάγματος! Ἡ χώρα δὲν μπορούσε νὰ ἐξακολουθήσει νὰ κυβερνᾶται ἀπὸ τοὺς ἀποτυχημένους καὶ κομματικούς πολιτικούς, ποῦ μονάχα τὰ προσωπικὰ συμφέροντα καὶ ἐκεῖνα τοῦ κόμματος ὑπηρετοῦσαν. Ἡ ἐπανάσταση κηρύχθηκε μετὰ τὴν κραυγὴ: «κάτω ἡ φαυλοκρατία», μὰ πίσω ἀπὸ τὶς λέξεις αὐτὲς ὑπῆρχαν κι' ἄλλοι οὐσιαστικώτεροι λόγοι, οἰκονομικοί, κοινωνικοὶ καὶ πολιτικοί.

Ἡ Τουρκία, παρὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1908, ἔφθινε καὶ σπαράσσονταν ἀπὸ οἰκονομικὲς κι' ἐσωτερικὲς διαμάχες. Τὴν κατάσταση αὐτὴ ἐκμεταλλεύτηκε ἡ Ἰταλία καὶ τῆς κήρυξε τὸν πόλεμο τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1911. Τὰ Δωδεκάνησα κι' ἡ Τριπολίτιδα καταλήφθηκαν ἀπὸ τὸν Ἰταλικὸ στρατό, με σχετικὴ ἀντίσταση τῶν Τούρκων κι' ὄχι χωρὶς ἀποτυχίες τῶν Ἰταλῶν. Ὁ πόλεμος, καθὼς κι' ἡ ἐσωτερικὴ ἀναρχία καὶ παραλυσία τῆς Τουρκίας, κρίθηκαν ἀπὸ τοὺς Νοτιοσλάβους ὡς κατάλληλη εὐκαιρία γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν τὶς φιλοδοξίες τους στὰ Βαλκάνια. Στὶς 13 Μαρτίου τοῦ 1912 ὑπογράφηκε ἡ Σερβοβουλγαρικὴ συνθήκη, με σκοπὸ τὸν πόλεμο ἐναντίον τῆς Τουρκίας καὶ τὴ διανομὴ μεταξὺ τους τῆς Βαλκανικῆς

μέχρι τοῦ Ἀλιάκμονος. Ἡ Ἑλλάδα οὔτε κὰν λογαριαζόταν, ὡς στρατιωτικὴ δύναμη, ἀν κι' ἀπὸ τὸ 1910 τὴν κυβερνοῦσε ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, μνημένος, ὄσο λίγοι, στὸ Ἀνατολικὸ ζήτημα, γνωρίζοντας τὶς προθέσεις τῶν Σέρβων καὶ Βουλγάρων κι' ἔχοντας ἐτοιμασθεῖ στρατιωτικῶς καὶ κυρίως ναυτικῶς, ὅπως ἀντιμετωπίσει τοὺς Νοτιοσλάβους. Εἶχε φθάσει μέχρι τῆς ἀποφάσεως νὰ συνεννοηθεῖ μαζί τους, παίζοντας «ὄλα γιὰ ὄλα» καὶ μαζί τὸ μέλλον τοῦ Βαλκανικοῦ καὶ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Παρὰ τὶς ἐχθρότητες αἰῶνων στὶς 29 Μαΐου τοῦ 1912 ὑπέγραψε μετὰ τὴ Βουλγαρία ἀμυντικὴ συμμαχία, χωρὶς τὸν προσδιορισμὸ διανομῆς στὴν περίπτωση νίκης καὶ διαμελισμοῦ τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας καὶ στὶς 22 Σεπτεμβρίου στρατιωτικὴ μυστικὴ σύμβαση μαζί της. Εἶπαμε ὁ Βενιζέλος ἔπαιξε «ὄλα γι' ὄλα». Ἐκανε ἕνα πῆδημα πρὸς τὸ κενό, ὅπως πολλές φορές γράφτηκε.

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη εἶχαν ἀρχίσει διαπραγματεύσεις μετὰ τὴν Τουρκία κι' Ἰταλίας γιὰ τὴν κατάπαυση τῶν ἐχθροπραξιῶν. Οἱ διαπραγματεύσεις εἶχαν φθάσει στὸ τέρμα τους κι' ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ, τὸ πρωτόκολλο τῆς ἀνακωχῆς θὰ ὑπογράφονταν. Οἱ βάλκανικοὶ Σύμμαχοι ἔκριναν τὸ χρόνο κατάλληλο, γιὰ νὰ κηρύξουν τὸν πόλεμο. Καὶ πραγματικὰ τὸν κήρυξαν τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1912. Ἀλλ' ἡ Τουρκία ἔκλεισε μετὰ τὴν Ἰταλία ἀνακωχὴ κι' ἔτσι στρατιωτικῶς ἀπερίσπαστη κατέβαινε στὸν πόλεμο, βέβαιη γιὰ τὴ νίκη τῆς ἐναντίον τῶν Βαλκανικῶν Συμμάχων. Τὴν τελευταία στιγμὴ προσπάθησε ν' ἀποσπᾶσει τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοὺς Σλάβους συμμάχους της, παραχωρώντας τὴν Κρήτη κι' ἄλλα παραμεθόρια τῆς γραμμῆς τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου. Ἀλλ' ἡ Ἑλλάδα ἀρνήθηκε καὶ νὰ συζητήσει κὰν τὶς προτάσεις τῆς Τουρκικῆς κυβερνήσεως. Πιστὴ στὴν ὑπογραφή της κατέβηκε στὸν ἀγῶνα, ἐλπίζοντας στὴ διπλωματικὴ δεξιότητα τοῦ Βενιζέλου τὴν ὥρα τῶν συζητήσεων γιὰ τὴ διανομὴ τῶν ἐδαφῶν τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας...

Ἔτσι ξέσπασε ὁ Τουρκοβαλκανικὸς πόλεμος τὸ χειμῶνα τοῦ 1912. Οἱ σύμμαχοι νίκησαν παντοῦ. Ἡ Θεσσαλονίκη καταλήφθηκε ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ Στρατό, τὰ Γιάννενα ἔπεσαν, τὸ Μοναστήρι τὸ πήραν οἱ Σέρβοι, τὴν Ἀδριανούπολη οἱ Βούλγαροι, καθὼς καὶ τὶς Σέρρες, τὴ Δράμα, τὸ Δεδεαγὰς κι' ἄλλες πόλεις τῆς Θράκης, ποῦ κατοικοῦσαν μόνον Ἕλληνες καὶ Τούρκοι. Ἀλλ' οἱ Βούλγαροι ἠθελαν περισσότερα. Ἐπιζητοῦσαν ἕνα καινούργιο πόλεμο γιὰ ν' ἀρπάξουν ὅλη τὴ Βαλκανικὴ ἀπ' τοὺς Συμμάχους. Οἱ Σέρβοι ὁμως κι' οἱ Ἕλληνες εἶχαν προβλέψει τὸ γεγονὸς κι' ἀπὸ τὶς 5 Μαΐου 1913 εἶχαν ὑπογράψει πρωτόκολλο συνεννοήσεως καὶ τὴν 1 Ἰουνίου συμμαχία μετὰ τὴ Βουλγαρία. Καὶ πραγματικῶς ἡ

Βουλγαρία τη νύχτα της 29 προς την 30 Ιουνίου του 1913, έπετέθηκε έναντι των Έλλήνων κι' αργότερα έναντι των Σέρβων. Οι Βούλγαροι ήττήθηκαν παντού οικτρότατα κι' ο τσάρος Φερδινάνδος ζήτησε άνακωχή. Σ' ένα μήνα είχαν γκρεμισθεί όλα τα όνειρα των Βουλγάρων για την ήγεμονία τους σ' όλοκληρη τη Βαλκανική. Στις 30 Ιουλίου 1913 ύπογραφόταν ή άνακωχή και στις 10 Αυγούστου ή ειρήνη στο Βουκουρέστι. Η Ελλάδα έπαιρνε την Καβάλλα, τις Σέρρες και τη Δράμα με όρια προς τη Βουλγαρία το Νέστο. Η Γερμανία είχε υποστηρίξει την Ελλάδα, έλπίζοντας σε μια μελλοντική συνεννόηση και συμμαχία με αυτή. Ήταν το μόνο αντισλαβικό κράτος μέσα στα Βαλκάνια και σε μια δεδομένη στιγμή μπορούσε να γίνει ο σύμμαχος του Γερμανισμού, έναντι του Σλαβισμού, στο Αίγαιο και στην Ανατολή. Με την προϋπόθεση αυτή ή Γερμανία υποστήριξε θερμά την Ελλάδα στο ζήτημα της Καβάλλας. Μελλοντικώς την έβλεπεν ως πρόσκοπο και προφυλακή του Γερμανισμού στην Ανατολική Μεσόγειο. Η μεγέθυνση κι' ή στρατιωτική δύναμή της είχαν μεταβάλει πολλά.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1914 - 1918)

Οι Βαλκανικοί πόλεμοι είχαν ταραξει τη λεγόμενη ευρωπαϊκή Ισορροπία. Η Τουρκία είχε χάσει τις ευρωπαϊκές έπαρχίες της, ενώ τα Βαλκανικά κράτη, κι' ιδίως ή Σερβία κι' ή Ελλάδα, είχαν διπλασιασθεί. Η Αυστρία, που περίμενε να κατεβεί στη Θεσσαλονίκη και να καταλάβει τη Μακεδονία και την Άλβανία, δέν είδε με καλό μάτι την αύξηση της Σερβίας και της Ελλάδας, που πήραν τα μέρη που αυτή φιλοδοξούσε να καταλάβει. Η Σερβία ιδίως γινόταν ένα άδιαπέραστο τείχος στα έπεκτατικά της σχέδια στο νότο. Η Γερμανία επίσης δυσανεστήθηκε με την έξασθένηση και την ήττα της συμμαχου της Τουρκίας. Ούσιαστικώς, αν έξαιρέσει κανείς την προσάρτηση στην Ελλάδα τουρκικών έδαφών, οι Βαλκανικοί πόλεμοι είχαν καταλήξει σε νίκη του Σλαβισμού άπέναντι του Γερμανισμού που κι' αυτός έπεδίωκε να φθάσει μέχρι του Περσικού κόλπου, έχοντας μάλιστα αναλάβει και την κατασκευή του σιδηροδρόμου της Βαγδάτης. Πολλά όνειρα είχαν ψαλλισθεί και πολλές προθέσεις είχαν άτονήσει.

Συγχρόνως ή καθημερινή άνοδος της γερμανικής βιομηχανίας, ο ύπέροχος στρατός της, το ναυτικό της, που συνεχώς αύξαινε τον αριθμό των μεγάλων, μονάδων του, ή βαρύτητα της γνώμης του Βερολίνου πάνω στα διεθνή ζητήματα, είχε κινήσει την προσοχή των άλλων δυνάμεων, που με φόβο πρόσβλεπαν την κατάσταση. Έκει πούχαν προχωρήσει τα πράγματα μια σπίθα άρκούσε για ν' άνάψει τον πόλεμο στην Ευρώπη

μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων: Ο Σλαβισμός με σύμμαχο τη Γαλλία και την Άγγλία (!), αντιμετώπιζε το Γερμανισμό, που σχεδόν είχε κυριαρχήσει στον κόσμο. Ναι. Τα κύρια αίτια του πρώτου παγκόσμιου πόλεμου βρίσκονται πολύ, πολύ μακρύτερα από τη δολοφονική πράξη του Πάλεβιτς, που σκότωσε τον διάδοχο της Αυστροουγγαρίας Φερδινάνδο και τη γυναίκα του στο Σεράγεβο στις 28 Ιουνίου 1914. Αυτή ήταν ή έξωτερική άφορμή, που πρώτος την έδωσε Σέρβος, ήτοι Σλάβος· τα αίτια είναι όμως οικονομικά και κατόπι πολιτικά. Έπρεπε να προστατευθεί ή άγγλική και γαλλική βιομηχανία που συνεχώς ύποχωρούσε στη γερμανική, και μαζί να διαλυθούν τα όνειρα της Γερμανίας για την παγκόσμια κυριαρχία. Ο λεγόμενος γερμανικός μιλιταρισμός, αυτή ή παντοτεινή άπειλή έναντι της ειρήνης της Ευρώπης και του κόσμου, έπρεπε να χτυπηθεί και τεθεί έκτος κινδύνου. Ήταν ο έφιάλτης της άνθρωπότητας τα τελευταία σαράντα χρόνια, ύστερα από το Γαλλογερμανικό πόλεμο του 1870 και τη συγκρότηση της Γερμανικής Αύτοκρατορίας.

Ο Βίσμαρκ είχε πει προτού κλείσει τα μάτια του πως ο νέος μεγάλος πόλεμος θα προερχόταν από κάποιο μικρό έπεισόδιο στα Βαλκάνια. Και πραγματικώς τα λόγια του Βίσμαρκ ύπήρξαν προφητικά. Η δολοφονία του Φερδινάνδου, του διαδόχου της Αυστροουγγαρίας, στο Σεράγεβο, την 28 Ιουνίου του 1914 ύπήρξεν ή σπίθα πάναψε τον πρώτο ευρωπαϊκό πόλεμο. Η Αυστρία, που στην αύξηση της Σερβίας είχε δει όλα της τα όνειρα προς κάθοδο στη Θεσσαλονίκη και το Αίγαιο να γκρεμίζονται, στη δολοφονία εκείνη διέκρινε ένα μέσο για να έξουδετερώσει τις σερβικές έπιτυχίες στη Μακεδονία. Ύστερα από πολλές συσκέψεις άποφάσισε τον πόλεμο έναντι της κι' έτσι έδωσεν άφορμή στην επέκτασή του. Η Ρωσία κήρυξε τον πόλεμο στην Αυστροουγγαρία, καθώς κι' ή Γαλλία. Η Γερμανία, άμφίροπη ως τότε, κατέβηκε στον άγώνα στις 3 Αυγούστου για να υποστηρίξει την σύμμαχό της Αυστρία. Η Ιταλία, αν κι' άνήκε στην τριελή συμμαχία όπως πάντα, την πρόδωσε κι' έμεινεν ούδέτερη για να πάρει μέρος αργότερα στον πόλεμο έναντι της Αυστρίας και της Γερμανίας. Έτσι ο πόλεμος γενικεύθηκε για να γίνει σιγά σιγά παγκόσμιος με τη συμμετοχή της Ιαπωνίας, της Αμερικής κι' άλλων μικροτέρων κρατών, Τουρκίας, Βουλγαρίας, Ρουμανίας, Ελλάδος.

Από την άρχή του ο άγώνας εκείνος έδειξε τη στρατιωτική ύπεροχή της Γερμανίας, που μόνη της σχεδόν κράτησε όλο το βάρος του πολέμου. Οι Γερμανοί κύκλωσαν το Παρίσι και σε συμπτωματικές παρεξηγήσεις όφείλεται ή σωτηρία της Γαλλικής πρωτεύουσας. Άλλ' ή μάχη του Μάρνη, άπόθθησε τους Γερμανούς κι' έτσι ο πόλεμος προς τη Γαλλία καθηλώθηκε σε μια γραμμή

χαρακωμάτων. Ο Ρωσικός στρατός, αφού τις πρώτες μέρες προχώρησε μέσα στην Πρωσία, συντρίφτηκε κατόπιν από μιά χούφτα Γερμανούς στα βαλτονέρια του Τάννενμπεργκ σε μάχη που βάσταξε 4 μέρες, από της 26 έως της 30 Αύγουστου. Ο Χίντεμπουργκ τότε αναδείχτηκε κατόπιν έγινε στρατάρχης κι' αρχιστράτηγος του γερμανικού στρατού. Κατά τη διάρκεια των πρώτων έχθροπραξιών ο πόλεμος διεξήχθη με σχετικό σεβασμό στις αρχές που καθιέρωσε η συνδιάσκεψη της Χάγης, μα κατόπιν έγινε τραχύτερος για να προχωρήσει στην αγριότητα και τη βαρβαρότητα. Ίδιως από μέρους των Γερμανών διεπράχθησαν πολλά δργια, πουδωσαν αφορμή σε πολλές και καυτερές επικρίσεις από μέρους των συμμάχων. Αλλά κι' οι σύμμαχοι πολλές φορές δεν σεβάστηκαν τις αρχές της Χάγης, ιδίως κατά θάλασσα, όπου απόλυτα κυριαρχούσαν. Αλλ' ως μη ξεχνάμε πως ο πόλεμος ξαναφέρει τους ανθρώπους στην πρωτόγονη κατάσταση και τ'ά ένστικτα δεσπόζουν και στούς πιο ψυχραιμούς οργανισμούς.

Από των αρχών του 1915 ο άγώνας στη θάλασσα πήρε την πιο επικίνδυνη και τραγική όψη με τον υποβρυχιακό πόλεμο, που κήρυξε η Γερμανία έναντι των συμμάχων. Σε λίγο διάστημα (15 Φεβρουαρίου - 15 Μαΐου 1915) τ'ά γερμανικά υποβρύχια είχαν βυθίσει 111 πλοία, 600.000 και πλέον χιλιάδων τόνων. Ποτέ πόλεμος δεν είχε διεξαχθεί με τόσην αγριότητα, απανθρωπία και σκληρότητα. Το άγλικό και συμμαχικό ναυτικό σχεδόν παρέλυσε. Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής προσπάθησαν να μετριάσουν το κακό, επεμβαίνοντας, μα πολύ λίγα πράγματα κατώρθωσαν. Ο υποβρυχιακός πόλεμος εξακολούθησε μέχρι το τέλος του πολέμου με την ίδια απανθρωπία και βαρβαρότητα. Αν δεν βρισκόταν τότε η Αμερική για να βοηθήσει την Αγγλία και τους συμμάχους, τον πόλεμο ίσως τον κέρδιζε η Γερμανία. Αλλ' είναι ετύχημα και στοιχείο απέραντης αλληλεγγύης προς το σύνολο της ανθρωπότητας η στάση της Αμερικής στην αρχή του πολέμου και κατόπιν η συμμετοχή της στον άγώνα. Τον Φεβρουάριο του 1917, οι Ηνωμένες Πολιτείες έκοψαν τις σχέσεις τους με τη Γερμανία. Από τότε η νίκη άρχισε να στρέφεται προς τους Συμμάχους.

Κατά τη διάρκεια της πρώτης φάσεως του υποβρυχιακού πολέμου, η Ελλάδα είχε κρατήσει ουδέτερότητα, αν κι' από τις πρώτες στιγμές της κηρύξεως του πολέμου, ο Βενιζέλος είχε στραφεί προς τους Συμμάχους. Αλλ' ο βασιλιάς Κωνσταντίνος, γαμπρός του Κάιζερ, ως στρατιωτικός αμφέβαλλε για την τελειωτική νίκη των συμμάχων και την ήττα της Γερμανίας κι' επέμενε στην πολιτική της ουδέτερότητας. Άσκούσε ρεαλιστική πολιτική, έφ' όσον έβλεπε τη Γερμανία νικήτρια παντού. Αλλ' όταν η Βουλ-

γαρία κατέβηκε στον πόλεμο, ως σύμμαχος της Γερμανίας, κι' η Ρουμανία πήγε με το μέρος των Συμμάχων, ο Βενιζέλος έκρινε, πως η θέση της Ελλάδος ήταν πια στο πλευρό των Αγγλογάλλων. Έτσι έκαμε το κίνημα της Θεσσαλονίκης, όπου σχημάτισε προσωρινή κυβέρνηση με όριστική στροφή προς τους Συμμάχους, και κήρυξε τον πόλεμο έναντι της Βουλγαρίας και της Γερμανίας. Από τότε η πίεση των Συμμάχων απέναντι του Κωνσταντίνου γινόταν τραχύτερη. Υποστήριζαν την κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης του Βενιζέλου ως που τέλος πέτυχαν την έκθρόνιση του Κωνσταντίνου στις 30 Μαΐου 1917. Έθνος και Κράτος διχάστηκαν, αλλ' όπωσδήποτε η Ελλάδα κατέβηκε στον πόλεμο έναντι των Κεντρικών Αυτοκρατοριών ενωμένη, έστω και κάπως άργα.

Η προσχώρηση της Αμερικής προς το μέρος των Συμμάχων επέφερε σιγά-σιγά την ανατροπή των στρατιωτικών δεδομένων μέχρι της στιγμής. Στρατός συνεχώς στελλόταν από τις Ηνωμένες Πολιτείες, απέραντο πολεμικό ύλικό κι' οικονομικές ενισχύσεις απεριόριστες. Παρ' όλ' αυτά η Γερμανία ήταν όρθη κι' ακατάβλητη στα πεδία του πολέμου. Αν κι' απέτυχε στο Βερντέν, όμως η στρατιωτική της μηχανή δεν έπαυε να λειτουργεί επίφοβα για τους Συμμάχους. Στο Ανατολικό μέτωπο σημείωνε επιτυχίες αναμφισβήτητες κι' ύστερα από τη ρωσική επανάσταση του Οκτωβρίου του 1917, και τη διάλυση σχεδόν του μοσχοβιτικού στρατού, τ'ά πράγματα μετεβλήθηκαν ριζικά. Η νέα Ρωσία ήταν ανίκανη να συνεχίσει τον πόλεμο κι' επί τέλους υποχρεώθηκε να καταθέσει τ'ά όπλα κι' υπογράψει τη συνθήκη του Μπρέσλιτς στις 3 Μαρτίου του 1918. Στις 7 Μαρτίου υπογραφόταν κι' η συνθήκη με τη Ρουμανία. Οι πηγές πετρελαίου για τριάντα χρόνια δίδονταν στη Γερμανία. Έτσι η Γερμανία είχε κερδίσει τον πόλεμο στο Ανατολικό μέτωπο, κι' έρριξε όλες τις δυνάμεις της στο Δυτικό. Αλλ' η επίθεση της άνοιξεως του 1918 απέτυχε κι' η άντεπίθεση των Συμμάχων, πουχαν ενισχυθεί με δυό εκατομμύρια Αμερικανών στρατιωτών, έφερε το ποθούμενο αποτέλεσμα. Η Γαλλία έλευθερώθηκε. Αλλ' η Γερμανία έλπιζεν ακόμη. Όταν όμως η Βουλγαρία γονάτισε κι' υπέγραψε το Σεπτέμβριο ανακωχή με τους Συμμάχους, η Γερμανία δεν μπορούσε πια να συνεχίσει τον πόλεμο. Απευθύνθηκε στην Αμερική, κι' είδικως στον πρόεδρο Ούιλσον, για να μεσολαθήσει. Στις 5 Οκτωβρίου του 1918 δέχτηκε να συζητήσει πάνω στούς 14 όρους του Ούιλσον. Τελειωτικά όμως στις 11 Νοεμβρίου του 1918 υπόγραψε την ανακωχή κι' ο πόλεμος τελείωνε.

Αλλ' αν ο πόλεμος είχε λήξει, όμως πόσα ζητήματα έμειναν να συζητηθούν μέχρι της στιγμής της υπογραφής των τελειωτικών συνθηκών της ειρήνης! Η Γερμανία είχε

υπογράφει την άνακωχή, ελπίζοντας πώς οι περίφημοι 14 όροι του Ούτλσωνος έμελλαν να πραγματοποιηθούν. Ήσαν οι όροι αυτοί οι έξης: Κατάργηση της μυστικής διπλωματίας, έλευθερία των θαλασσών, έξασφάλιση ίσων δικαιωμάτων σ' όλους τους λαούς στη διεξαγωγή του έμπορίου, περιορισμός των έξοπλισμών, άμερόληπτη ρύθμιση των άποικιακών ζητημάτων, άυτονομία των ξένων έθνοτήτων, της Τουρκίας και της Αύστρουγγαρίας, και τέλος η ίδρυση της «Κοινωνίας των Έθνών», σωματείου, όπου θα έξασφαλιζόνταν η ειρήνη του κόσμου. "Αν κι' ο Ούτλσων επέμενε στην έφαρμογή των όρων αυτών, απέτυχε τελειωτικά στην πρόθεσή του. Οι άλλες δυνάμεις Γαλλία, Άγγλία, Ίταλία κι' οι μικρότερες, άντέδρασαν στο πρόγραμμα των 14 όρων. "Όλες ζητούσαν να έξασφαλίσουν τα ιδιαίτερα συμφέροντά τους και μόνο στα συμφέροντα απέβλεπαν, συζητώντας, τα άρθρα των συνθηκών.

Η συνθήκη των Βερσαλλιών υπήρξε μια καταδίκη της Γερμανίας και της Αύστρουγγαρίας, αλλά μια καταδίκη που έφθανε στα όρια της άδικίας και της πολιτικής τυφλώσεως των Συμμάχων. "Ένα μεγάλο κράτος, ή Αύστρουγγαρία, κράτος χιλίων χρόνων, διαλύονταν, χωρίς να έξετασθούν οι έθνολογικοί κι' οίκονομικοί όροι που το συγκροτούσαν. Η διάλυση του κράτους εκείνου έδημιούργησε ένα νέο έθνολογικό χάος στην κεντρική Εύρώπη, που προκάλεσε το δεύτερο εύρωπαϊκό πόλεμο. "Ένα από τα μεγαλύτερα πολιτικά σφάλματα των τελευταίων χρόνων υπήρξε κι' η διάλυση της Αύστρουγγαρίας κι' η σύσταση μικρών κρατών, χωρίς σχετική έθνολογική κι' οίκονομική ένότητα. "Υστερα η στάση άπέναντι της Γερμανίας υπήρξεν ύπερβολική κι' άδικη. Κανείς δέν άμφέβαλλε πώς τον πόλεμο τον προκάλεσε σχετικά ο Σλαβισμός, βοηθώντας άπροκάλυπτα τη Σερβία. Κι' όμως ή Γερμανία θεωρήθηκε ως ύπεύθυνος του πολέμου και συνεπώς ύπόχρη να πληρώσει άποζημιώσεις για όσες καταστροφές είχαν γίνει κατά τη διάρκεια της τετραετίας. Βέβαια δέν μπορεί να ίσχυρισθί κανείς πώς άπόλυτα ύπεύθυνος ήταν ο Σλαβισμός για τον πόλεμο, θέλοντας να διαλύσει την Αύστρουγγαρία και την Τουρκία, αλλά κατά μεγάλο μέρος αυτός μαζί μ' όλες τις άλλες εύρωπαϊκές δυνάμεις είναι, χωρίς να έξαιρέσωμε και τη Γερμανία και την Αύστρία, ύπεύθυνος. Συνέπεια τούτου ήταν ο άποκλεισμός της Γερμανίας από την Κοινωνία των Έθνών κι' ο χαρακτηρισμός της ως κράτους έγκληματικού!

Άλλά και στο ζήτημα των έθνοτήτων, που για την έλευθερία τους είχε γίνει ο πόλεμος, και σ' αυτό ή συνδιάσκεψη της ειρήνης απέτυχε. Έδημιούργησαν και πάλι μειονότητες στα διάφορα νέα κράτη, ύστερα από τη διάλυση της Αύστρουγγαρίας. "Ι-

σως άπορήσει κανείς για το μεγάλο άριθμό των μειονοτήτων, όταν μάθει πώς σε τριάντα πέντε έκατομμύρια άνέρχονταν οι διάφορες μειονότητες! Η κυοφορία του δεύτερου εύρωπαϊκού πολέμου είχε αρχίσει άπ' αυτή την ήμέρα της ύπογραφής των συνθηκών της ειρήνης. Και άναγράφηκαν στις συνθήκες διάφορα άρθρα για την προστασία της γλώσσας, της θρησκείας και της συνειδήσεως των μειονοτήτων, αλλά γενική έγγυση άπ' όλες τις δυνάμεις δέν υπήρχε. Οι μειονότητες ούσιαστικώς ήσαν στα χέρια της κυβερνήσεως του κράτους, που τις είχε προσαρτήσει!

Και στο σημείο αυτό άς μη λησμονούμε τις έλληνικές φυλετικές διεκδικήσεις στη Μικράν Άσία, στη Θράκη και στην Άνατολική Ρωμυλία. Δέν είχαν άμεση σχέση με τις μειονότητες, άλλ' ήσαν συμπαγής όγκος έλληνικού πληθυσμού, που ζούσαν στα μέρη αυτά επί αίώνες. Το 8 άρθρο των 14 όρων του Ούτλσωνος μιλούσε για την άπελευθέρωση των έθνοτήτων της Τουρκίας· συνεπώς ή Ελλάδα είχε κάθε λόγο να πιστεύει πώς οι διεκδικήσεις της θα λαμβάνονταν ύπ' όψη στη συνδιάσκεψη της ειρήνης. Και πραγματικώς για την άπελευθέρωση όλων των Έλλήνων άλύτρωτων είχε πολεμήσει και το 1897 και το 1912 - 1913 και στο πρόσφατο παγκόσμιο πόλεμο του 1914 - 1918. Η έσωτερική κι' έξωτερική πολιτική της Ελλάδος δέν είχε παρά μια κεφαλαιώδη γραμμή χαράξει άπό το 1821: Την πολιτική της άποκαταστάσεως όλων των ύπόδουλων Έλλήνων της Όθωμανικής Αύτοκρατορίας, της Θεσσαλίας, της Μακεδονίας, της Θράκης, της Μικράς Άσίας, της Κύπρου, της Κρήτης, του Πόντου και της Ηπείρου. Αυτό τόνόμασαν πολιτική της Μεγάλης Ελλάδας, αλλά για κείνους, που γνώριζαν τα έθνολογικά, ιστορικά και στατιστικά δεδομένα της έλληνικής φυλής, ή ειρωνικά λεγόμενη Μεγάλη Ελλάδα δέν ήταν παρά ή πραγματική Ελλάδα, βασισμένη πάνω σε δικαιώματα χιλιάδων χρόνων και χτισμένη με ποταμούς αίματος και δακρύων...

Η συνδιάσκεψη της ειρήνης, ύστερα από σκληρόν άγώνα του Βενιζέλου, άναγνώρισε τις έλληνικές διεκδικήσεις στη Θράκη με τη συνθήκη του Νεϊγύ. Η δέ συνθήκη των Σεβρών της 20 Αύγούστου 1920 έπεκύρωσε τις διεκδικήσεις της στην Μικράν Άσία όπου κατοικούσαν 2.500.000 χιλ. όμοεθνών. Η τελευταία συνθήκη, άριστούργημα της διπλωματικής εύστροφίας και δεξιοτεχνίας του Βενιζέλου, θεωρούσε την άποκατάσταση της έλληνικής φυλής, ως ύποχρέωση όλων των Συμμάχων της Άγγλίας, Γαλλίας, Αμερικής κι' Ίταλίας. Ήταν έργο δικαιοσύνης άπέναντι του έλληνικού λαού που επί 8 έτη συνεχώς πολεμούσε για την άπελευθέρωση των ύποδούλων άδελφών του. Ήταν άκόμη και πολιτικής σκοπιμότητας δημιούργημα. Το Αίγαίο γινόταν ένιαίο κι' έλλη-